ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ 75 ՏԱՐԻՆ

Հայաստանում բարձրագույն կրթության և գիտության զարգացման գործում բացառիկ է Երևանի պետական համալսարանի դերը: Այն, հիմնադրվելով Հայաստանի առաջին հանրապետության օրոք՝ 1919 թ. մայիսի 16-ին, և լինելով մեր հանրապետության բուհերի առաջնեկը, իր գոյության յոթանասնամյակների ընթացքում պատրաստել է շուրջ 60 հազար բարձրակ մասնագետներ, որոնցից 600-ը՝ օտարերկրացիներ: Իր հիմնադրման տարում համալսարանն ունեցել է ընդամենը մնկ՝ պատմալեզվագրական ֆակուլտետ՝ 262 ուսանողներով: Հետագա տասնամյակներում վերակառուցվել և ընդլայնվել են նրա ֆակուլտետները՝ ընդգրկելով ժողտնտեսության, գիտության, լուսավորության և մշակույթի գրեթե բոլոր բնագավառների համար մասնագետներ պատրաստելու ոլորտները: Անցած 75 տարիների ընթացքում Երևանի համալսարանի ֆակուլտետների հիման վրա են ստեղծվել մեր հանրապետության մի շարք բուհեր, որոնք են՝ պոլիտեխնիկական (ներկայումս՝ հատատարագիտական), գյուղատնտեսական, բժշկական, մանկավարժական, ժողովրդական տնտեսության, օտար լեզուների ինստիտուտները:

Այսօր Երևանի համալսարանն ունի 18 հիմնական և 2 օժանդակ ֆակուլտետ՝ 110 ամբիոններով, որոնցում աշխատում են շուրջ 1200 դասախոսներ. այդ թվում՝ 25 ակադեմիկոս և թղթակից անդամ. 130 դոկտոր-պրոֆեսոր, 700 գիտություններեի թեկնածու և դոցենտ: Ուսանողների թիվը հասնում է մոտ 10 հազարի. որոնցից 300-ը օտարերկրացիներ են, իսկ ասպիրանտներինը՝ 250 է: Համալսարանը մասնագետներ է պատրաստում 28 մասնագիտություններեի և 77 մասնագիտացումներեի գծով:

Երևանի համալսարանը նաև գիտական աշխատանքի խոշոր կենտրոն է, ուր հետազոտություններ են կատարվում 36 հիմնական ուղղություններով: Այդ աշխատանքներն ընթանում են «վագերային տեխնիկա» գիտաարտադրական միավորումում, մաթեմատիկայի միջբուհական կենտրոնում, Հայագիտական հետազոտությունների պրոբլեմային, 26 գիտահետազոտական լաբորատորիաներում ու 13 խմբերում և 110 ամբիոններում: Համալսարանի գիտնականները զբաղվում են էներգետիկայի, բարձր էներգիաների, լազերային տեխնիկայի, ֆունկցիաների տեսության, աստղաֆիզիկայի. տեսական ֆիզիկայի, պինդ մարմնի ֆիզիկայի, օրգանական և ֆիզիկական քիմիայի, բժշկության, կենսատեխնոլոգիայի, կենսաբանական ակտիվ նյութերի սինթեզի, գյուղատնտեսության, հանքային ռեսուրսների, հայագիտության, բառարանագրության, հայ ժողովրդի պատմության, գրականագիտության ու լեզվի, գրական-մշակութային կապերի և ժամանակակից գիտություններեի մի շարք այլ խնդիրների ուսումնասիրությամբ: Համալսարանի դերը կարևորվում է նաև ժողովրդի հասարակական գիտակցության ձևավորման ու նրա կրթական մակարդակի բարձրացման ասպարեզներում:

Նկատի ունենալով մեր մայր բուհի այդ լուրջ ներդրումը երկրի գիտամշակութային ու հասարակական-քաղաքական կյանքում, Հայաստանի Հանրապետության նախագահի մարտի 23-ի հրամանագրով 1994 թ. հոկտեմբերի 6—11-ը հայտարարվեցին Երևանի պետական համալսարանի 75-ամյա հոբելյանի անցկացման օրեր: Այդ առթիվ ստեղծված հոբելյանական հանձնաժողովը (նախագահ՝ Լ. Տեր-Պետրոսյան) նախապատրաստական զգալի աշխատանքներ կատարեց գիտամշակութային այդ մեծ տարելիցը պատշաճ մակարդակով անցկացնելու համար: Տպագրվեցին հոբելյանին նվիրված գրքեր ու ժողովածուներ, տեղի ունեցան հանդիսավոր նիստ, գիտական նստաշրջան, այլ ձեռնարկներ, հանդիպումներ, պատրաստվեցին հուշանվերներ և այլն:

Հոկտեմբերի 10-ին համալսարանի մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ գիտական խորհրդի ընդլայնված նիստ, որին, խորհրդի անդամներից բացի, մասնակցում էին պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ուսանողության ներկայացուցիչներ. համալսարանի տարբեր տարիների շրջանավարտներ և վարչական աշխատողներ. հանրապետությունում հավատարմագրված դեսպանատների աշխատակիցներ, հյուրեր աոտասահմանյան մի շարք երկրներից ու Սփյուռքից: Բացելով նիստը համալսարանի ռեկտոր, գիտխորհրդի նախագահ, ակադեմիկոս Ռաֆիկ Մարտիրոսյանը ասաց, որ այսօր կկատարվի համալսարանի բարձր պարզևի՝ «Գիտական ուսում-

նասիրությունների և բարձրագույն կրթության բնագավառում ձեռք բերած նվաճումների համար» մեդալի հանձնման և պատվավոր կոչումների շնորհման հանդիսավոր արարողություն:

Խորհրդի գիտքարտուղար Արամ Սիմոնյանը ներկայացրեց ԵՊՀ գիտխորհրդի 1994 թ. սեպտեմբերի 22-ի որոշումը՝ ՀԳԱԱ ակադեմիկոսներ, մեր ժամանակի մեծանուն գիտնականներ, Երևանի պետական համալսարանի նախկին ռեկտոր, պատմաբան Մկրտիչ Դեղամի Ներսիսյանին և տեսական ֆիզիկայի ամբիոնի պրոֆեսոր Դոմդեն Սերոբի Սաճակյանին ելիշյալ մեդալով պարգևատրելու մասին: Ելույթ ունեցողը հակիրճ կերպով ներկայացրեց պարգևատրվածների կյանքն ու գիտամանկավարժական և հասարակական գործունեությունը:

Մկրտիչ Դեղամի Ներսիսյանը ծնվել է 1910 թ. Աշտարակի շրջանի Փարպի գյուղում, 1931-ին ավարտելով Երևանի պետական համալսարանի պատմագրական ֆակուլտետը, աշխատանքի է անցել ՀԿԿ կուսպատմության ինստիտուտում, ապա ԽՍՀՄ ԳԱ հայկական բաժանմունքի (ԱրմՖԱՆ) պատմության և նյութական կոլտուրայի ինստիտուտում: 1940 թ. ստանձնել է վերջինիս տնօրինությունը: Մասնակցել է Հայրենական մեծ պատերազմին: Պատերազմից վերադառնալով՝ նա նշանակվել է ՀԳԱ պատմության ինստիտուտի դիրեկտորի տեղակալ ու բաժնի վարիչ: 1950—62-ին եղել է ՀԳԱ փոխպրեզիդենտ, իսկ 1962—66-ին՝ հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար: Նրա անմիջական նախաձեռնությամբ 1958 թ. հիմնադրվել է Հայաստանում և արտասահմանում գիտական մեծ հեղինակություն վայելող ՀԳԱ «Պատմա-բանասիրական հանդեսը», որի անփոփոխ խմբագիրն է մինչև օրս: 1961 թ. նրան շնորհվել է գիտության վաստակավոր գործչի կոչում:

Մ. Ներսիսյանը Երևանի համալսարանի հետ կապված է եղել դեռևս 1930-ական թթ., ուր կատարել է դասախոսական բեղմնավոր աշխատանք, եղել ամբիոնների վարիչ, իսկ 1966—77 թթ. ստանձնել է համալսարանի ռեկտորի պարտականությունները: Նրա ջանքերով համալսարանում ամուր հիմքերի վրա են դրվել ուսումնագաստիարակչական և գիտահետազոտական աշխատանքները, բացվել են մի շարք նոր ֆակուլտետներ ու ամբիոններ, մասնագիտություններ ու մասնագիտացումներ: Նրա անմիջական նախաձեռնությամբ համալսարանում 1968 թ. ստեղծվել է նաև հայագիտական հետազոտությունների պրոբլեմային լաբորատորիան, լույս են տեսել բազմաթիվ արժեքավոր դասագրքեր ու մենագրություններ, բառարաններ ու ուսումնական ձեռնարկներ, հիմնադրվել են «Բանբեր Երևանի համալսարանի», «Երևանի համալսարան» (ներկայումս՝ «Հանդես Երևանի համալսարանի»), «Երիտասարդ գիտաշխատող» հանդեսները: Ներսիսյանը այսօր աշխատում է ՀԳԱԱ պատմության ինստիտուտում որպես բաժնի վարիչ: Նա է կազմել ու խմբագրել «Հայերի գենոցիդը Օսմանյան կայսրության մեջ» փաստաթղթերի ու նյութերի ժողովածուն, որն ունեցել է ռուսերեն երկու հրատարակություն (Երևան, 1966 և 1983), վերջին հրատարակությունը՝ լրացված ու բարեփոխված, նորերս թարգմանվեց ու տպագրվեց նաև հայերեն (Երևան, 1992): Մ. Ներսիսյանը կազմել ու խմբագրել է բազմաթիվ կոլեկտիվ աշխատություններ, ժողովածուներ և ուսումնական ձեռնարկներ, այդ թվում և «Հայ ժողովրդի պատմություն» միհատորյակը, որն ունեցել է ղարձյալ երկու հրատարակություն (Երևան, 1972 և 1981):

Մեծավաստակ գիտնականը ծավալել է նաև հասարակական լայն գործունեություն, եղել ՀԿԿ կենտկոմի և Երևանի քաղկոմի անդամ, Հայաստանի, ապա և ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի մի շարք գումարումների դեպուտատ: Նա պարգևատրվել է բազմաթիվ շքանշաններով ու մեդալներով: Մ. Ներսիսյանին Երևանի պետական համալսարանի բարձրագույն պարգևին արժանացնելը նրա բազմամյա գիտամանկավարժական և հասարակական գործունեության, ինչպես և համալսարանական տարիների ժրաջան աշխատանքի գնահատանքն է:

Սերունդազարդ գիտնականը համալսարանի ռեկտոր Ռ. Մարտիրոսյանի ձեռքից ընդունելով բարձր պարգևը, ասում է. «Իմ խորին շնորհակալությունն եմ հայտնում Երևանի պետական համալսարանի գիտխորհրդի բոլոր անդամներին. ռեկտոր, ակադեմիկոս Ռաֆիկ Մարտիրոսյանին, որոնք հարկ են համարել ինձ պարգևատրելու այս բարձր մեդալով: Խորապես զգացված եմ և իմ շնորհակալությունն եմ հայտնում բոլորին: Ես երկար տարիներ կապված եմ եղել համալսարանի հետ և այսօր համալսարանի ղեկավարությանը, պրոֆեսորադասախոսական կազմին, ողջ ուսանողությանը ցանկանում եմ անսպառ եռանդ ու կամք՝ հազրաճարելու մեր ժողովրդին բաժին ընկած այս ժամանակավոր դժվարությունները և ապահովելու մեր մայր կրթօջախի հետագա ծաղկումն ու զարգացումը»:

Հայ խոշորագույն ֆիզիկոս-տեսաբան Դոմդեն Սերոբի Սաճակյանը ծնվել է 1913 թ. Անիի շրջանի Սոգութլու (այժմ՝ Սառնաղբյուր) գյուղում: 1939-ին ավարտել է Երևանի համալսա-

րանի դիմաց ֆակուլտետը, որից հետո զորակոչվել է բանակ և մասնակցել Հայրենական մեծ պատերազմին: Այնուհետև Մոսկվայում ավարտել է ասպիրանտուրան և տեսական ֆիզիկայի զծով պաշտպանել բեկնածուական դիսերտացիա: Վերադառնալով Հայաստան, նա իր ողջ կյանքը կապել է Երևանի պետական համալսարանի հետ: 1963 թ. պաշտպանել է դոկտորական դիսերտացիա, 1964-ից պրոֆեսոր է, 1982-ից՝ ՀԳԱԱ ակադեմիկոս, իսկ 1970-ից՝ գիտության վաստակավոր գործիչ: 1951—1985 թթ. եղել է տեսական ֆիզիկայի ամբիոնի վարիչ, այժմ նույն ամբիոնի պրոֆեսոր է, իսկ 1967—1972-ին՝ միաժամանակ եղել է նաև ֆիզիկայի ֆակուլտետի դեկան:

Դ. Սահակյանի աշխատանքները վերաբերում են տարրական մասնիկների և տիեզերական նառագայթների ֆիզիկային, այլասերված գերխիտ պլազմայի և գերխիտ աստղերի ֆիզիկային, ձգողականության տեսությանը: Ներմուծել է նուկլոնների ֆորմֆակտորի գաղավարը, ուսումնասիրել լիցքերի բաշխումը միջուկում, ցույց տվել, որ էլեկտրոնների առաձգական ցրումը մեծ անկյունների տակ հնարավորություն է տալիս հետազոտելու նուկլոնների ներքին կառուցվածքը: Դ. Սահակյանը ճամարվում է Հայաստանում աստղաֆիզիկայի նոր ուղղության՝ նեյտրոնային աստղերի ֆիզիկայի հիմնադիրը: Նա հիմք է դրել նաև գերխիտ աստղերի ֆիզիկային, ապացուցել է, որ միջուկային և ավելի մեծ խտություններ դեպքում նյութը տարրական մասնիկներից բաղկացած գաղ է, որում մեծապես գերակշռում են բարիոնները, կառուցել է գերխիտ աստղային կոնֆիգուրացիաների մոդելներ: Նա ճայտնաբերել է նաև հարաբերականության ընդհանուր տեսության նոր էֆեկտ՝ զանգվածի անընդմեջ պակասդը:

Դ. Սահակյանը մեծ ավանդ է ներդրել Հայաստանում տեսական ֆիզիկայի զարգացման և գիտական կադրերի պատրաստման գործում: Նա արժանացել է ՀԳԱԱ վաստակագրի (1976), պարգևատրվել է մի շարք շնանշաններով ու մեդալներով: Նա ճեղինակ է ճարյուրավոր գիտական աշխատությունների ու մի քանի դասական մենագրությունների:

Երևանի պետական համալսարանի բարձրագույն պարգևին Դ. Սահակյանն արժանանում է իր բազմամյա բեղմնավոր դիտամանկավարժական և հասարակական գործունեության համար: Ընդունելով մեդալը նա իր շնորհակալական խոսքում նշեց, որ իրեն արժանացել է մեծ պատվի, որի համար իր խորին երախտագիտությունն է ճայտնում համալսարանի դեկավարության ու գիտխորհրդի անդամներին:

«Երբ 1946 թ. ես վերադարձա բանակից,—ասաց նա.—իմ միակ երազանքն այն էր, որ ես կարողանամ աշխատել համալսարանում: Իմ մտքով երբեք չէր անցնում, որ ես կարող էի պրոֆեսոր դառնալ և մնալ Երևանի պետական համալսարանում, պաշտոն գրաղեցնել և դառնալ գիտական մեծ խնդիրների լուծման մասնակից: Սակայն ես այդ բանին հասա իմ մեծ աշխատասիրությամբ ու տքնանքով: Ես այսօր խորապես շնորհակալ եմ, որ իմ տարիների գիտական վաստակը արժանանում է այսպիսի բարձր գնահատականի: Այսուհետև ևս ես կաշխատեմ ամեն ինչ անել հանուն համալսարանական կրթության ու գիտության զարգացման»:

Մեդալների հանձնումից հետո տեղի ունեցավ պատվավոր կոչումների շնորհման արարողությունը: Գիտխորհրդի որոշմամբ համալսարանի պատվավոր դոկտորի գիտական տիտղոսին են արժանացել նաև մի շարք արտասահմանյան գիտնականներ և ազգային-մշակութային ու հասարակական գործիչներ: Նրանք են՝ Հայկական համընդհանուր բարեգործական միության պատվավոր նախագահ Ալեք Մանուկյանը, նույն միության նախագահ Լուիզ Սիմոն Մանուկյանը, հասարակական-քաղաքական գործիչ Քերոլայն Քոսը, Գալուստ Գյուլբենկյանի անվան ֆոնդի խորհրդի անդամ, Լիսաբոնի համալսարանի պրոֆեսոր Ռոբերտ Գյուլբենկյանը, Ռուսաստանի ակադեմիայի ակադեմիկոս, Մոսկվայի համալսարանի ռեկտոր Վիկտոր Սադովնիչին, Բրաունի համալսարանի պրեզիդենտ Վարդան Գրիգորյանը, Ռենսելի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի պրոֆեսոր Ոսկան (Վազգեն) Պարսեղյանը, Կորնելի համալսարանի աստղաֆիզիկայի բաժանմունքի վարիչ, տիեզերական ուսումնասիրությունների կենտրոնի անօրեն Երվանդ Թերզյանը, Փարիզ—7 համալսարանի պրոֆեսոր, Պաստերի ինստիտուտի լաբորատորիայի վարիչ Դենիս Գոլանը, Կալիֆորնիայի համալսարանի Արևելքի պատմության ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Ռիչարդ Հովհաննիսյանը, Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի նախագահ Միհրան Աղբաբյանը, Մոնպելյե-3 համալսարանի միջին դարերի պատմության ամբիոնի պրոֆեսոր Ժիրայր Դեղեյանը, եկեղեցական գործիչ, աստվածաբանության և կրոնագիտության ճայտնի մասնագետ, արքեպիսկոպոս Շնորհ Աճեմյանը:

Ստանալով «ՕՊՀ պատվավոր դոկտորի» դիպլոմները, նիստին մասնակցող ճյուրերը՝ Ժիրայր Դեղեյանը, Լուիզ Սիմոն Մանուկյանը, Ռիչարդ Հովհաննիսյանը, Միհրան Աղբաբյանը և

Շաճե արեպիսկոպոս Ամեմյանը իրենց խորին շնորհակալությունն ու երախտագիտությունը հայտնեցին այդ բարձր տիտղոսին արժանանալու համար, նույս հայտնեցին, որ իրենք ամեն կերպ կնպաստեն Հայաստանի մայր բուհի ծաղկման ու բարգավաճման գործին:

Ոզջույնի ու շնորհավորանքի խոսքեր ասացին նաև համալսարանի շրջանավարտ, անվանի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկյանը, Աթենքի ազգային տեխնիկական համալսարանի պրոֆեսոր Նիկոլաոս Ուդուճոլուն, Ղուրթաղի Հանրապետության նորաստեղծ համալսարանի ռեկտոր Բ. Դավթյանը, Աբխազիայի պետական համալսարանի ռեկտոր Գվարամիա Ալեֆսեևիչը:

Հանրապետության մայր բուհի հոբելյանը ողջունեցին նաև Երևանի պետական բժշկական ինստիտուտի ռեկտոր, պրոֆ. Վ. Հակոբյանը, ժողովրդական տնտեսության ինստիտուտի ռեկտոր, պրոֆ. Գր. Կիրակոսյանը, օտար լեզուների ինստիտուտի ռեկտոր, պրոֆ. Ի. Առաքելյանը, գեղարվեստից ինստիտուտի ռեկտոր Ա. Խաչատրյանը, Երևանի քաղխորհրդի գործկոմի նախագահ Վ. Խաչատրյանը, Իջևանի շրջգործկոմի նախագահ Ջ. Անանյանը և նույն շրջանում գործող Երևանի համալսարանի մասնաճյուղի տնօրեն, պրոֆ. Հ. Կարապյանը: Սփյուռքահայ շրջանավարտների անունից ողջունեց Միչիգանի համալսարանի պրոֆեսոր Գևորգ Բարդակչյանը, ամերիկահայ իրավաբանների միության անունից ելույթ ունեցավ Արմեն Հովհաննիսյանը:

Դիմելով ակադեմիկոս Ռ. Սարտիրոսյանին, Ֆրանսիայի Մոնպելյե քաղաքի համալսարանների պատվիրակության ղեկավար, Մոնպելյե-2 համալսարանի պատվավոր նախագահ, պրոֆ. Ժան Լագարիգն ասաց. «Մեծ պատիվ է մեզ համար՝ լինել ձեր կողքին և ձեզ հետ միասին տոնել Երևանի համալսարանի 75-ամյակը: Այստեղ է գտնվում մեր պատվիրակությունը, որը ճիացած է ձեր համալսարանի հաջողություններով: Շատ լավ է, որ գիտամշակութային սերտ կապեր են հաստատվել մեր համալսարանների միջև: Մենք պետք է ամեն ինչ անենք, որպեսզի ավելի ընդլայնվեն այդ կապերը: Ես մի հանելի պարտականություն էլ ունեմ կատարելու,—վերջում ասաց նա:—Ֆրանսիայի կառավարությունը որոշել է Երևանի համալսարանի միջազգային կապերի գծով պրոռեկտոր Ռ. Մաթևոսյանին պարգևատրել կառավարական շքանշանով՝ նկատի ունենալով նրա երկարամյա ծառայությունները Հայաստանի և Ֆրանսիայի միջև ակադեմիական և մշակութային կապերի զարգացման գործում»: Շքանշանը հանձնվում է Ռ. Մաթևոսյանին:

Գիտխորհրդի նիստին մասնակցում էին և վերջում ելույթ ունեցան Հայաստանում եգիպտոսի գործերի ժամանակավոր հավատարմատար Ահմադ Ֆուադ Ռասլանը և Հունաստանի արտակարգ և լիազոր դեսպան Յակովոս Սպեցիոսը: Նրանք ջերմորեն շնորհավորեցին բոլոր ներկա գտնվողներին, ողջ հայ ժողովրդին՝ գիտամշակութային մեծ տոնահանդեսի առթիվ և երեվանի համալսարանի բազմահազարանոց կոլեկտիվին ցանկացան նորանոր հաջողություններ:

* * *

Երևանի պետական համալսարանի պատմությանը, միջազգային կապերին և բարձրագույն կրթության համակարգի վերափոխումներին էր նվիրված միջազգային գիտաժողովը, որը տեղի ունեցավ Համալսարանի մեծ դահլիճում, հոկտեմբերի 11—12-ին: Այն ներածական խոսքով բացեց ռեկտոր Ռ. Մարտիրոսյանը, և ինքն էլ կարդաց առաջին զեկուցումը՝ նվիրված Երևանի պետական համալսարանի միջազգային կապերին և ներկայիս համալսարանական համագործակցության կատարելագործման ուղիներին:

Իր զեկուցման մեջ Ռ. Մարտիրոսյանը ընդգծեց, որ Երևանի համալսարանի միջազգային կապերը սկսվել են նրա հիմնադրման առաջին իսկ տարիներից և ծավալվեցին ու ամրացան հետագայում: Այստեղ ուսումնառության են գալիս ոչ միայն սփյուռքահայերը, այլև մեծ թվով այլազգիներ: Անցած ժամանակաշրջանում համալսարանում սովորել են 6250 օտարերկրացիներ աշխարհի 78 երկրներից, որոնցից 2420-ը եղել են սփյուռքահայեր: Մեր համալսարանն ավարտել, ինչպես նաև թեկնածուական ու դոկտորական դիսերտացիաներ են պաշտպանել 620 օտարերկրացիներ, որոնցից 330-ը՝ սփյուռքահայեր:

Երևանի համալսարանը Լյուլինի (Լեհաստան) և Բրատիսլավայի (Չեխոսլովակիա) համալսարանների հետ անմիջական համագործակցության մեջ է մտել 1973-ից. այնուհետև ընդլայնվել են կապերը և այսօր մենք բարեկամական ու գիտամշակութային համագործակցություն ենք սկսել աշխարհի 24 երկրների 60 համալսարանների հետ: Դրանցից կարելի է նշել Ամերիկայի, Եվրոպայի, Ասիայի, Միջին և Մերձավոր Արևելքի մի շարք երկրների առաջատար

համալսարանները: Մենք ամրապնդելու ենք նաև մեր կապերը Ռուսաստանի և ԱՊՀ երկրների առաջատար բուհերի ու համալսարանների հետ: Մեր համալսարանն այժմ մասնակցում է միջազգային 25 կազմակերպությունների և հիմնադրամների հետ համագործակցության և փոխանակությունների ծրագրերին:

Այնուհետև ԵՊՀ պատմության թանգարանի տնօրեն, պրոֆ. Լ. Ղարիբջանյանը հանդես եկավ Երևանի պետական համալսարանի հիմնադրման և նրա անցած ուղու պատմությանը նվիրված զեկուցումով: Հեղինակը նոր փաստերով ու վավերագրերով ներկայացրեց հատկապես Հայաստանի համալսարանի 1919—20 թթ. գործունեությունը, ցույց տվեց այն վիթխարի առաջընթացը, որ նա ունեցել է հետագա 75 տարիների ընթացքում Հայաստանում ու նախկին ԽՍՀՄ-ում:

Սփյուռահայ նշանավոր պատմաբան, պրոֆ. Ռիչարդ Հովհաննիսյանը իր զեկուցման մեջ բազմաթիվ նոր փաստեր ներկայացրեց 1918—1920 թթ. Հայաստանի առաջին Համալսարանի հիմնադրման վերաբերյալ: Իսկ Միշիգանի համալսարանի հայագիտական ուսումնասիրությունների կենտրոնի տնօրեն, պրոֆ. Դենիս Փավազյանի զեկուցումը նվիրված էր «Բարձրագույն կրթությունը Հայաստանում և ճնարավոր միջազգային կապերը արտասահմանցիների հետ» թեմային:

Հունաստանի և Հայաստանի համագործակցության պատմական անցյալին և ներկա իրականությանն էր նվիրված Աթենքի ազգային տեխնիկական համալսարանի պրոֆեսոր, համակարգիչների հաղորդակցության համակարգերի ինստիտուտի տնօրեն Նիկոլաոս Ուզունօղլուի զեկուցումը, որի մեջ նա վերհանեց երկուստեք կարևոր ու շահավետ մի շարք խնդիրներ, որոնց լուծումը մեծ արդյունք կտա երկու հինավուրց երկրների համար: Իտալիայի համալսարանական համագործակցության ինստիտուտի տնօրեն Մասիմո Կանեվան իր զեկուցման մեջ անդրադարձավ միջհամալսարանական համագործակցության զարգացման ժամանակակից իրենդիրներին:

Գիտաժողովում հետաքրքիր զեկուցումներով հանդես եկան ԱՄՆ-ից՝ սփյուռահայ գիտնականներ. Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի նախագահ, պրոֆ. Միհրան Աղբաբյանը («Դրական բայլեր զնպի զերազանց նաև հավասարակշռված հարաբերություններ կրթության ոլորտում»), Բոանդես համալսարանի փոխտնօրեն և գլխավոր խորհրդական Թամար Հաչյանը («Հայաստանի բարձրագույն կրթության վարչական բարեփոխումների զործընթացը 1919 թվականից մինչև 21-րդ դարը»), Քլարմոնթ համալսարանի պրոֆեսոր Լևոն Միհենեքյանը («Ակադեմիական ծրագրերի տեխնիկական զերազանցությունը և երկարակեցությունը»). Երևանի համալսարանի նախկին սան, այժմ Միշիգանի համալսարանի հայոց լեզվի և գրականության Մարի Մանուկյանի հիմնադրամի պրոֆեսոր Գևորգ Բարդակչյանը («Երևանի պետական համալսարանը 1960-ական թվականներին. մի քանի հետաքայլ մտքեր»), «Մաշտոց» ֆոնդի նախագահ Կարպիս Տեր-Եղիյանը («Երևանի պետական համալսարանի և ամերիկյան համալսարանների կրթական ու վարչական հաստատությունների միջև փոխհարաբերությունների հեռանկարը»): Հայաստանում ֆիզիկայի զարգացման և հանրապետության պաշտպանության ամրապնդման խնդիրներին էր նվիրված նաև Լոս Անջելեսի համալսարանի պրոֆեսոր, ֆիզիկոսների հայկական ընկերության նախագահ Ջավեն Կիրակոսյանի զեկուցումը:

Ֆրանսիայից ժամանած պատվիրակությունից գիտաժողովում զեկուցումներ կարդացին պատվիրակության ղեկավար, Մոնպելյե-2 համալսարանի պատվավոր նախագահ Ժան Լագարիգը («Համալսարանական կրթության համակարգը Ֆրանսիայում»), Մոնպելյե-3 համալսարանի պատմության պրոֆեսոր Ժ֊Ֆրայր Դեդեյանը («Մոնպելյե—Երևան միջազգային կապերը 19-րդ դարի վերջերից մինչև մեր օրերը»), Մոնպելյե-1 համալսարանի միջազգային կապերի առաֆելության ղեկավար Ժան Քաստելը («Մոնպելյեի համալսարանների միջազգային կապերը. արդյունքներ և հեռանկարներ») և ուրիշներ:

Ռուսաստանի Դաշնության «Իմպերիալ» ընկերության նախագահ Արկադի Վարդանյանի զեկուցումը նվիրված էր ազգային համախմբման գործում համալսարանական կրթության դերին: Երևանի համալսարանի գենետիկայի և բջջաբանության ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Ռուբեն Հարությունյանը իր զեկուցման մեջ միջազգային համագործակցության փորձով ներկայացրեց հայերի էկոլոգիական գենետիկան:

* * *

Երևանի պետական համալսարանի հոբելյանին նվիրված միջոցառումներն ավարտվեցին հոկտեմբերի 11-ին Ա. Սպենդիարյանի անվան օպերայի և բալետի ազգային թատրոնում տեղի ունեցած հոբելյանական հանդիսավոր նիստով, որին մասնակցում էին ՀՀ նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը, ՀՀ ԳԱ նախագահ Բ. Աւարեցյանը, ՀՀ փոխնախարհ Գ. Հարությունյանը, վարչապետ Հ. Բաղրատյանը, ՀՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավորներ, կառավարության անդամներ, աշխարհի տարբեր երկրներից, սփյուռքաճայ գաղթօջախներից ժամանած բազմաթիվ հյուրեր, պրոֆեսորադասախոսական կազմի ներկայացուցիչներ և ուսանողներ:

Հանդիսավոր նիստը ներածական խոսքով բացեց համալսարանի ռեկտոր, ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանը, որից հետո հոբելյանի առթիվ ողջույնի խոսքով հանդես եկավ ՀՀ նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը:

Այնուհետև Երևանի պետական համալսարանի անցած ուղու մասին զեկուցեց Ռ. Մարտիրոսյանը, որը բազմաթիվ փաստերով ու հավաստի թվական տվյալներով ցույց տվեց այն վիթխարի առաջընթացը, որ ունեցել է Հայաստանի բուհերի առաջնեկը իր գոյության 75 տարիների ընթացքում:

Հանրապետության մայր բուհի պրոֆեսորադասախոսական կազմին, ուսանողությանը, նրա բոլոր տարիների շրջանավարտներին ջերմորեն շնորհավորեցին ՀՀ Գերագույն խորհրդի նախագահ Բ. Աւարեցյանը, Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ Ֆ. Սարգսյանը, Մոսկվայի Մ. Վ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանի պրոռեկտոր, պրոֆ. Մ. Մարչենկոն, Լենինային Կարաբաղի համալսարանի ռեկտոր Ռ. Դավթյանը. Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի նախագահ Մ. Ազրաբյանը, Ֆրանսիայի Մոնպելյե-2 համալսարանի պատվավոր նախագահ Ժան Լազարիզը, Հայաստանի ճարտարագիտական համալսարանի պրեզիդենտ Յու. Սարգսյանը:

Հանդիսավոր նիստի վերջում ՀՀ նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը հայտարարեց, որ գիտության ու կրթության անդաստանում ներդրած բացառիկ ավանդի համար ՀԳԱԱ պատվավոր նախագահ Վիկտոր Համբարձումյանին շնորհվել է «Հայաստանի ազգային հերոսի» կոչում: Ներկաները ջերմությամբ ընդունեցին այս որոշումը և աշխարհաճանչ գիտնականի շնորհակալական խոսքը:

Վերջում տրվեց համերգ՝ օպերայի ու բալետի թատրոնի արտիստների, գործիքային կոլեկտիվների և արվեստի վարպետների մասնակցությամբ:

Նույն օրը երեկոյան, Համալսարանի նորաբաց գիտական գրադարանի շենքի հանդակագարդ նեմասրահում տեղի ունեցավ Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարության, արտասահմանյան հյուրերի, պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ուսանողության ներկայացուցիչների, առաջին նախարարությունների ու գերատեսչությունների ղեկավարների պաշտոնական ընդունելություն: Այն բացեց համալսարանի ռեկտոր, ակադեմիկոս Ռ. Մարտիրոսյանը:

Ելույթ ունեցավ ՀՀ ԳԽ նախագահ Բ. Աւարեցյանը և նորանոր հաջողություններ մաղթեց համալսարանին ու համալսարանականներին:

Ընդունելությանը մասնակցում էր և ելույթ ունեցավ նաև Ռուսաստանի Դաշնության համապետական ժողովի դաշնության խորհրդի նախագահ Վ. Շումեյկոն: Նա բոլոր ներկա գոնվողներին շնորհավորեց մեծ հոբելյանի առթիվ և իր խոսքի վերջում Երևանի պետական համալսարանին նվիրեց ռուսական գեղանկարչության լավագույն նմուշներից մեկը:

Վ. Ս. ՄԱՂԱԼՅԱՆ